

ГОТОВНІСТЬ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА

У статті обґрунтовано вимоги до професійно-особистісної підготовки педагога, детерміновані сучасними умовами розвитку суспільства. Розкривається проблема готовності педагога до інноваційної діяльності. Визначені умови формування готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

Ключові слова: професійно-особистісна підготовка педагога, готовність до інноваційної педагогічної діяльності, інноваційна компетентність, педагог інноваційного спрямування.

Педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з існуючими державними програмами виховання і навчання, співіснування різних педагогічних концепцій. Вони потребують принципово нових методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства. На заваді цим нововведенням стають невідповідність нових типів освітньо-виховних закладів вимогам батьків, які здебільшого орієнтуються на традиційні стандарти навчання і виховання.

Не менш гострими є проблеми пристосування нововведення до нових умов. Часто вони спричинені намаганнями пристосувати до конкретних умов педагогічні технології, елементи змісту навчання й виховання, які виявили свою ефективність в інших галузях, або концепції, розроблені в зовсім інших історичних умовах. Таке механічне перенесення призводить до втрати змісту і глибинної суті інновації, що нерідко має наслідком її дискредитацію, розчарування багатьох людей, породжує нову хвилю консерватизму [7].

Ефективність інноваційних процесів у системі професійно-педагогічної підготовки зумовлюється інноваційним середовищем вищих педагогічних навчальних закладів, яке забезпечує інноваційну діяльність усіх суб'єктів педагогічного процесу і, насамперед, розвиток готовності до нововведень як компонента професійної підготовки.

Проблеми інноваційної педагогічної діяльності серед проблем наукової педагогіки висувуються на рівень пріоритетних. Досліджуються методологічні (К. Ангеловські, І.В. Гавриш, Г.Б. Корнетов, В.І. Загвязинський, В.Я. Ляудіс, В.Ф. Паламарчук, І.П. Підласий, Л.С. Подимова, О.Я. Савченко, В.О. Сластьонін, Н.Р. Юсуфбекова), аксіологічні (М.С. Бургин, М.В. Кларин, О.В. Попова, М.М. Поташник), праксіологічні (С.М. Сєдова, Л.І. Струценко, А.І. Пригожин), методичні (В.П. Беспалько, А.О. Вербицький, Н.Г. Осухова, Е.А. Плеханов), управлінські (Л.І. Даниленко, В.Т. Кваша, О.Г. Хомерики) аспекти даної проблеми. Учені відзначають, що структура інноваційної діяльності оптимально відповідає характеру сучасних соціальних процесів. Як відомо, сучасному суспільству притаманна "відкрита" перспектива. Відповідно до цього виховання і навчання мають функціонувати в плані "сьогодення з орієнтацією на майбутнє" натомість традиційному, що діяло " в сучасному, виходячи з минулого".

Мета нашої статті – визначити поняття "готовність педагога до інноваційної діяльності", показати місце означеного утворення у структурі професійно-особистісного становлення фахівця.

Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності.

На нашу думку, готовність до інноваційної педагогічної діяльності можна визначити як особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [2, с. 277]. Вона є основою активної суспільної і професійно-педагогічної позиції суб'єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності.

Багато проблем, що постають перед педагогами в умовах інноваційного режиму, пов'язано і з низькою інноваційною компетентністю, яка визначається нами як система мотивів, знань, умінь і навичок, особистісних якостей, які забезпечують ефективність використання сучасних педагогічних технологій в роботі з дітьми [2, с. 278]. Компонентами означеної компетентності виступають поінформованість про інноваційні педагогічні технології, грамотність у володінні їх змістом та методикою, культура використання інновацій у навчально-виховній роботі з дітьми, особистісна позиція педагога щодо необхідності використання інноваційних педагогічних технологій.

Готовність ми розглядаємо як внутрішню силу, що формує інноваційну позицію педагога. За структурою це складне інтегративне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Джерела готовності до інноваційної діяльності сягають проблематики особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, виховання й самовиховання, професійного самовизначення педагога (І.Ю. Алексашина, Н.В. Кузьміна, Ю.М. Кулюткін, С.Д. Максименко, І.П. Підласий, Л.С. Подимова, В.О. Сластьонін та ін.).

В інноваційних освітніх перетвореннях особливо високими є вимоги до рівня теоретичних знань і характеру практичної підготовки педагога. Він повинен уміти спрямовувати навчально-виховний процес на особистість вихованця, сприймати і регулювати свою професійну діяльність так, щоб кожен учень мав необмежені можливості для самостійного та високоефективного розвитку [5; 6; 7]. А це в принципово інших вимірах визначає проблематику і зміст професійної та особистісної підготовки педагога, актуалізує необхідність створення педагогічних систем, зорієнтованих на інноваційну діяльність, і відповідно на пошук нових підходів до підготовки майбутнього педагога. Йдеться про те, що під час навчання він має набути розвинуту творчу уяву, стійку систему знань, що розкривають суть, структуру і

види інноваційної педагогічної діяльності, уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних інструментів і механізмів самореалізації, психолого-педагогічні знання про освоєння і впровадження інноваційних процесів у систему освіти, систему спеціальних психолого-педагогічних методів, прийомів і засобів, які дозволяють активно включитися в інноваційну педагогічну діяльність.

Специфіка науково-технічних, суспільно-політичних і соціокультурних перетворень, що визначають завдання, адресовані дошкільній освіті, вимагає від сучасного педагога уміння вирішувати цілий комплекс нових, не властивих йому раніше науково-теоретичних і практичних завдань [1]. За нашим переконанням, педагог інноваційного спрямування повинен уміти реалізувати в рамках навчально-виховного процесу:

1) педагогічний гуманізм ("прийняття" вихованців, довіра до них, повага їх особистості, гідності, впевненість у своїх здібностях і можливостях);

2) емпатійне розуміння вихованців (прагнення і вміння "відчувати іншого як самого себе", розуміти внутрішній світ своїх вихованців, уміння стати на їх позиції);

3) співробітництво (поступове перетворення вихованців у "співавторів педагогічного процесу");

4) діалогізм (уміння слухати дитину, цікавитися її думкою, вести міжособистісний діалог на основі рівноправ'я, взаємного розуміння і співтворчості);

5) особистісну позицію (здатність творчого самовираження, при якій педагог постає перед вихованцями не як позбавлений індивідуальності функціонер, а як особистість, яка має свою думку, відкрита у вираженні своїх почуттів, емоцій).

Аналіз актуальних протиріч масової педагогічної практики показує, що в сучасних умовах професійна діяльність педагога повинна носити інноваційний характер і відповідати основним принципам:

– принцип інтеграції освіти (передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства, орієнтацію на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями);

– принцип диференціації та індивідуалізації освіти (налаштовує на забезпечення умов для повноцінного вияву і розвитку здібностей кожного вихованця);

– принцип демократизації освіти (дотримання його зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи й творчості учнів і вчителів, зацікавленості їх взаємодії, широкої участі громадськості в управлінні освітою).

Реалізація цих принципів вимагає переходу від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну самого характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток різнобічної, творчої особистості, з урахуванням її індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей.

Отже, в структурі професійно спрямованої особистості педагога готовність до інноваційної діяльності варто розглядати як показник його здатності нетрадиційно, по-новому вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти проблеми.

Готовність педагога до інноваційної діяльності ми пропонуємо визначати за такими показниками:

1) усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій на рівні власної педагогічної практики;

2) інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;

3) зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, проведення експериментальної роботи;

4) готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності;

5) володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та створення нових.

Між даними проявами існує певний взаємозв'язок, зокрема, потреба у нововведеннях активізує роботу по накопиченню знань у даній галузі, а успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи діяльності, відстоювати новаторські підходи перед бюрократичними структурами тощо.

При вивченні компонентів готовності майбутніх вихователів до інноваційної педагогічної діяльності результати констатувального експерименту засвідчили, що студенти (92,3%) орієнтовані на репродуктивно-відтворюючий рівень педагогічної діяльності і лише 7,7% – на продуктивно-творчу педагогічну діяльність. Студенти недостатньо інформовані про різні сторони готовності до інноваційної педагогічної діяльності, не завжди можуть усвідомлювати свої індивідуальні можливості, а відтак не можуть співвіднести особливості інноваційних процесів із власною особистістю, адекватно сприйняти і впровадити у педагогічний процес. Також відзначається низький рівень технологічної готовності до виконання інноваційної діяльності.

На нашу думку, для формування готовності студентів до інноваційної педагогічної діяльності необхідні наступні умови: наявність мотивації на перетворюючу діяльність; чітке уявлення про інноваційну готовність та її структурні компоненти; творче перетворююче ставлення до педагогічної діяльності; діалогове навчання; виражена потреба в самореалізації, перетворенні та здійсненні у професійній діяльності своїх намірів, різних новацій, емоційній стійкості тощо.

Висновки. Реалізація педагогічних умов, на нашу думку, дасть можливість майбутньому вихователю засвоювати не лише професійно-педагогічні знання, а й сприятиме чіткому усвідомленню себе у професії, проникненню в суть педагогічної інноваційної діяльності, вихованню творчого ставлення до організації освітнього процесу. Особливо слід підкреслити, що своєчасне, об'єктивне визначення рівня сформованої готовності конкретного майбутнього фахівця до інноваційної педагогічної діяльності дасть змогу планувати роботу щодо розвитку його інноваційного потенціалу, який є важливим компонентом структурних професійних якостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Алексашина И.Ю.* Учитель и новые ориентиры образования / И.Ю. Алексашина. – СПб., 1997. – 230 с.
2. *Дичківська І.М.* Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. *Кузьмина Н.В.* Способности, одаренность, талант учителя / Н.В. Кузьмина. – Л., 1985. – 156 с.
4. *Куллоткин Ю.Н.* Изменяющийся мир и проблема развития творческого потенциала личности. Ценностно-смысловой анализ / Ю.Н. Куллоткин. – СПб., 2002. – 83 с.
5. *Максименко С.Д., Пелех О.М.* Фахівця потрібно моделювати (Наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності) / С.Д. Максименко, О.М. Пелех // Рідна школа. – 1994. – №3. – С. 68-72.
6. *Підласий І.П., Трипольська С.А.* Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя / І.П. Підласий, С.А. Трипольська // Рідна школа. – 1998. – №1. – С. 8-11.
7. *Сластєнин В.А., Подымова Л.С.* Педагогика: инновационная деятельность / В.А. Сластєнин, Л.С. Подымова. – М., 1997. – 220 с.

Подано до редакції 17.06.11